

Danmarks sigøjnere

■ Af Dorte Schmidt
Fotos: Vibeke Toft

De stjæler. De snyder og bedrager gamle damer og forretningsdrivende, hvis de kan slippe af sted med det. De lyver og man kan ikke stole på dem. De er fattige. Har ingen uddannelse. Vil ikke gå i skole. Gider

ikke arbejde. Og vil i det hele taget ikke indordne sig under hverken det danske eller noget som helst andet samfund.

Når man siger sigøjner er det nærmest som at trykke på en knap. Alle har en mening. Men få ved rent faktisk, hvad de taler om. Selvfølgelig er der brådne kar blandt sigøjne-

re, som hos alle andre. Men de tæller også velfungerende samfundstøtter. Billedet er meget mere nuanceret end som så.

Danmark mod sigøjnerne

Danmark indførte en decideret sigøjnerlov i 1536, som erklærede dem for fredløse. De kunne uden videre udvises af landet eller henrettes. Alene fordi de var sigøjnere.

Henrettelserne stoppede i 1736, hvor man ændrede reglerne om dødsstraf. I stedet satte man sigøjnere i tugthus eller arbejdslejr, og man begyndte tvangs-

fjerne deres børn med det formål at opdrage dem som danskere.

I 1875 kom loven om, at fremmede rejsende som for eksempel sigøjnere, skulle udvises.

Udvisninger stoppede først med den europæiske menneskerettighedskonventionen i 1953.

Brikker

Bladet "Brikker til et Fællesskab" vil fortsat blive udgivet med ca. 4 numre pr. år.

Vi håber, at mange uopfordret vil sende indlæg til bladet. Det er faktisk det, der har været - og fortsat er - hensigten med bladet.

Ingen kender antallet

Ingen ved, hvor mange sigøjnere eller romaer, der rent faktisk bor i Danmark.

Integrationsministeriet registrerer flygtninge og indvandrere efter, hvilket land de kommer fra eller deres statsborgerskab. Og da sigøjnere netop ikke har et land, men bor spredt ud over hele verden, har de ingen tal på, hvor mange der bor i Danmark. I stedet henter ministeriet sine informationer via hjemmesiden www.rom-net.dk, som er lavet af historiestuderende Biljana Eva Muncan, der selv er roma, og hendes danske mand. De oplyser, at selv om man officielt siger, at der højst er 2.000 romaer i Danmark, så er det reelle tal langt højere. De vurderer, at der snarere bor mellem 10.000 og 15.000 sigøjnere i Danmark. - Sagen er, at langt de fleste romaer er velintegrerede i det danske samfund og derfor ikke er i kontakt med myndighederne, lyder Biljana Eva Muncans forklaring. Hun skønner, at mindst halvdelen af de danske romaer arbejder og klarer sig selv på helt almindelig vis. De skiltes bare ikke med, at de er sigøjnere.

De fleste sigøjnere er kommet til Danmark som gæstearbejdere i slutningen af 60'erne. Desuden er der kommet en del som flygtninge efter krigen i Jugoslavien.

Hvor bor sigøjnerne

Der bor sigøjnere mange steder i Danmark. Den største gruppe findes i Helsingør. Desuden er der temmelig mange spredt ud over hele København - blandt andet i områder som Nørrebro, Brøndby Strand og på Amager. Desuden bor der større grupper i Nakskov og Varde.

Der ud over bor der sigøjnere i blandt andet Fredericia, Odense, Frederiksværk, Slagelse og på Bornholm.

På verdensplan er der 12-15 millioner sigøjnere. Et sted mellem 7 og 10 millioner af dem bor i Europa.

Jeg – en roma

Biljana Eva Muncan er sigøjner. Eller roma, som hun foretrækker at kalde sig. Men indtil for få år siden har hun holdt det hemmeligt. På samme måde som langt de fleste velintegrerede sigøjnere gør det.

- Jeg kan stadig lige så tydeligt huske den dag, min mor første gang sagde til mig, at jeg ikke skulle sige til nogen, at jeg er roma eller sigøjner. For så ville jeg bare blive drillet. I stedet skulle jeg sige, at jeg var jugoslav.

29-årige Biljana Eva Muncan fulgte morens råd og har indtil for et par år siden kun fortalt ganske få og meget nære venner, at hun er roma. Men så fik hun og hendes danske mand en datter i 2001. Og det fik Biljana til at stå åbent frem. For hun har ikke lyst til at opdrage sin datter til at holde sin kultur og identitet hemmelig.

- Problemet er, at stort set alle ser ned på os romaer. Vi bliver diskrimineret og stempet. Derfor kræver det en meget stor ballast at stå åbent frem, forklarer hun, som godt kan forstå, at langt de fleste velintegrerede sigøjnere går stille med dørene.

- Jeg har naturligvis forsøgt at overbevise mange om, at de skal fortælle andre om deres kultur. For langt de fleste af os er rent faktisk velfungerende almindelige danskere. Og ved at gøre det synligt, kan vi måske på længere sigt slippe af med vores dårlige ry. Men de fleste har svært ved at tro på, at det kan lykkes at stå åbent frem som roma. De har så mange dårlige erfaringer. Så derfor respekterer jeg fuldt ud dem, der ikke har lyst til at stå frem, siger hun.

Fordomme eller forskning

Biljana Eva Muncan læser historie ved Københavns Universitet, hvor hun er i gang med sit speciale om sigøjnere i Danmark. Og under det arbejde har hun for alvor opdaget,

hvor lidt viden, der rent faktisk er om emnet.

Der er skrevet bunkevis af skønlitteratur om sigøjnernes frie liv. Og der er masser af myter og fordomme om sigøjnere, som stort set hvert et barn i Danmark kender. Men når det gælder reel forskning eller egentlige undersøgelser af deres forhold og vilkår, så er der stort set ikke lavet noget.

- Derfor er der rigtig meget arbejde, som skal laves, hvis vi for alvor vil have noget viden om romaerne i Danmark, siger hun og understreger, at hun med sit arbejde ønsker at få ændret danskernes syn på sigøjnere og samtidig få sigøjnerne ud af det vakuum, som de fastholdes i i dag.

Stemplet som sigøjner

Som eksempel på, hvor hurtigt en sigøjner kan blive stempet uden grund, fortæller hun om sin fars første møde med det sociale system. Det skete, da han efter et langt og hårdt arbejdsliv i Danmark, var nødt til at søge førtidspension.

- I forvejen var det meget svært for ham at acceptere, at han ikke kunne arbejde mere. For han har arbejdet hele sig liv. Og det blev ikke bedre af, at han fik en sagsbehandler, som han ikke kunne kommunikere med. På et tidspunkt bad han derfor om at se sin journal og blev rasende, da han opdagede, at sagsbehandleren havde skrevet, at min far vist nok var sigøjner. For det havde min far ikke fortalt noget om. Og han ville ikke finde sig i, at problemerne med at kommunikere blev forklaret med hans kultur. Problemet var, at de to talte dårligt sammen og ikke, at min far var

roma, fortæller Biljana og betegner historien som et rigtig godt eksempel på, hvorfor velfungerende sigøjnere går stille med det.

- For ellers risikerer du lynhurtigt at blive sat i bås som en, der har et alvorligt handicap, siger hun og fortæller, at hun kender masser af sigøjnere, der har samme dårlige erfaringer med myndighederne.

- Det billede vil jeg gerne være med til at forandre. Blandt andet ved at finde ud af, hvorfor romaer altid bliver anset for at være de værst tænkelige og altid bliver anset for at være nederst i ethvert hierarki, siger hun.

Kultur som undskyldning

Af samme grund mener hun egentlig ikke, at det er vigtigt for beboerrådgivere, socialrådgivere, pædagoger og andre socialarbejdere at vide, om de sidder overfor en sigøjner

eller ej. I stedet skal man koncentrere sig om de sociale problemer, der skal løses.

- At forklare et problem med, at det nok skyldes, at familien er sigøjnere, er helt forkert. Man skal ikke bruge kulturen som en undskyldning for, at noget er gået galt, siger Biljana, der i det hele taget synes, at det danske system fokuserer alt for meget på, om en kultur er fremmed.

- Da jeg for eksempel skulle i

Hjemmeside om romaer

Biljana Eva Muncan og hendes mand står bag den eneste danske hjemmeside om sigøjnere eller romaer på www.rom-net.dk

skole i Frederiksværk, fik jeg automatisk tilbudt specialundervisning i dansk. Det var kommunens politik, at alle børn fra indvandrerfamilier skulle have det tilbud. Min far sagde ja, skønt jeg både havde været i dagpleje og børnehave, så min mor kunne arbejde, og derfor talte udmærket dansk. Vi var to indvandrerbørn, der fik specialundervisning. Det betød, at jeg var i stand til at læse allerede i 1. klasse. Men samtidig var konsekvensen, at jeg aldrig kom til at føle mig rigtig hjemme i klassen. For jeg var startet med at være noget specielt. Først da vi flyttede til Vordingborg og jeg skiftede skole som 12-årig, kom jeg til at føle mig som en del af min klasse, fortæller Biljana, som taler om sin tid i Vordingborg med stor glæde. Netop fordi familien her fungerede som alle andre danskere.

- Jeg har med andre ord været så

- At være roma er en del af min identitet, siger Biljana Muncan.

heldig at vokse op et sted, hvor der ikke var fokus på os som nogen fra en anden kultur, siger hun.

Min identitet

På spørgsmålet om, hvad det betyder for hende at være roma, tøver Biljana. Hun leder efter ordene. Ser op i loftet. Tænker sig om. Det at definere sin kultur er en underlig

diffus og abstrakt opgave. Uanset om man er sigøjner, dansker eller noget helt syvende.

- Jeg er ikke i tvivl om, at det at være roma er en del af min identitet. Men samtidig er jeg jo bare et menneske som alle andre. Vi har vores egen kultur og traditioner. Men det har alle andre jo også, siger hun og vurderer så alligevel, at en af

Biljanas Muncan danske mand, Johannes Busk Laursen, er ikke alene blevet fuldt ud accepteret af den danske romakultur. Han arbejder også sammen med Biljana om hjemmesiden www.romnet.dk og er i gang med at lære sproget, romanes.

forskellene er, at sigøjnere har været så forfulgte og udskældte gennem hundreder af år. Samtidig med at de ikke har deres eget land.

- Vi har været under så voldsomt pres, at vi har måttet udvikle en strategi for at overleve. Vi har måttet kæmpe for at holde fast i vores kultur. Og når det er vigtigt, er det fordi, at uden sin kultur, mister man også sin identitet. Og det værste, der kan ske for et menneske er at være identitetsløs, siger hun og gør samtidig opmærksom på, at romakulturen ændrer sig hele tiden på samme måde, som alle andre kulturer også gør det. Inklusive den danske.

- Samtidig kan det være svært for mig at skelne mellem, hvad der er romakultur, og hvad der er jugoslavisk eller sydeuropæisk kultur, siger hun.

- Uanset hvad, så er jeg roma. Og det samme er min datter, der derfor også skal lære at tale vores sprog, romanes, siger Biljana.

- Vi har været forfulgte i så mange generationer, at vi har måttet udvikle en strategi for at overleve som kultur, siger Biljana.

Biljanas familie

Biljanas forældre kom til Danmark i 1969 som gæstearbejdere fra det daværende Jugoslavien. Faren arbejdede på Stålvalseværket i Frederiksværk. Moren på forskellige fabrikker og som rengøringsassistent.

På det tidspunkt var Biljanas ældste søster et år, mens både Biljane og hendes lillesøster er født i Danmark. Hele familien er tresproget. Ud over dansk og serbokroatisk taler de også romanes - sigøjnernes eget sprog.

I 1986 købte familien hus ved Vordingborg. Faren fik arbejde som anlægsgartner i et mindre firma.

Da de tre døtre efterhånden flyttede hjemmefra, flyttede forældrene igen. Denne gang til en almen lejlighed i Nivå, hvor de bor i dag. Begge er så nedslidte, at de nu får fortidspension.

Biljana tog studentereksamen i Vordingborg og flyttede til København for at læse historie på Københavns Universitet. Hendes to søstre har begge en handelsskoleeksamen.

Biljanas søstre har begge et forlist ægteskab bag sig med hver sin roma.

Den ene blev forelsket som 19-årig i en ung mand fra Jugoslavien og giftede sig med ham på trods af forældrenes protester. De synes, hun skulle være færdig med sin uddannelse først. Det viste sig, at manden ikke brød sig om at være i Danmark. Parret prøvede at bo i Jugoslavien sammen med hans forældre, men det gik heller ikke. Og så blev de skilt.

Den anden søster fandt en mand i Sverige og flyttede ind til ham og hans familie. Igen under forældrenes protester. Parret blev gift på sigøjnermaner, men blev ikke viet officielt. Så da forholdet ikke fungerede, flyttede søsteren hjem til Danmark igen. I dag bor de to søstre sammen med henholdsvis en dansk og en serbisk mand. Ingen af mændene kendte noget til romaer, før de mødte deres kærester. Men ligesom Biljanas danske mand er de alle faldet godt til i romakulturen.

De mange fordomme om sigøjnere passer ikke på Biljana Muncan og hendes familie. - Og der er mange lige som os. Vi arbejder og vi uddanner os, siger hun.

På flugt fra krigen

Biljanas familien har hvert år holdt sommerferie i forældrenes hus i den lille landsby Banatski Karlovac i Serbien. Det gjorde de også den sommer, borgerkrigen brød ud, og Biljanas fætter blev indkaldt som soldat i den serbiske hær.

- Det var frygteligt. De slukkedes for elektriciteten og kom midt om natten for at hente alle de unge mænd i lastbiler. Vi var nødt

til at gemme min fætter i et skab i vores hus. Der ledte de ikke, fordi vi kom fra et andet land, fortæller hun.

Dagen efter kørte de tilbage mod Danmark med fætteren gemt i bilen. Resten af hans familie kørte i deres egen bil. Det lykkedes at få alle ud af landet og i dag har familien fået asyl i Danmark og bor på Fyn.

Sigøjnerne stammer fra Indien

Ifølge sprogforskere stammer sigøjnerne oprindeligt fra Indien, som de begyndte af udvandre fra omkring 800-tallet. Det er sigøjnernes sprog, romanes, der afslører oprindelsen. Sproget ligger nemlig meget tæt på de indiske sprog hindi og sanskrit.

De første beskrivelser af sigøjnergrupper i Europa stammer fra 1300 og 1400 tallet. På det tidspunkt troede man, de kom fra Ægypten. Heraf den engelske betegnelse gipsy og den spanske gitano. Senere troede man, at de var tatarer, et tyrkisktalende folk, der lever i Rusland. Derfor har de i perioder også været kendt som tatere.

Sigøjnerne har ikke noget skriftsprog, så deres historie er ikke skrevet ned. Men en ting ligger fast. De har siden ankomsten til Europa været forfulgte og ildesete. I 1500 og 1600 tallet blev sigøjnerne erklæret fredløse og mange blev henrettet eller forvist. Senere satsede diverse magthavere i stedet på tvungen integration eller isolering fra det øvrige samfund. Sigøjnerne skulle forbedres gennem tvangsarbejde og deres børn blev fjernet og bortadopteret. I Rumænien var sigøjnerne slaver indtil 1856. Og i Sverige indførte man i 1934 en lov om tvangssterilisering, som ramte mange sigøjnere.

Under 2. Verdenskrig dræbte nazisterne ca. en halv million sigøjnere i koncentrationslejre.

Alt for mange er analfabeter

I Helsingør er det svært for mange sigøjnere at få arbejde. Først og fremmest fordi mange af dem – også de unge – ikke kan læse og skrive.

De første sigøjnere – eller romaer – som de selv foretrækker at kalde sig – kom til Helsingør Kommune i slutningen af 60'erne. Dengang var der mangel på arbejdskraft i Danmark. Så mange af dem fik jobs på blandt andet byens skibsværft og blev boende. Siden kom 80'ernes store krise og dermed opstod der en række sociale problemer for blandt andet sigøjnere.

I dag har tredje generation af de første indvandrere så småt nået

skolealderen. Og kommunen har stadig store problemer med at få integreret både børn, unge og voksne i det danske system. På trods af en målrettet indsats gennem de sidste 10-15 år. Blandt andet trak man i en periode forældrene i kontanthjælp, hvis ikke deres børn mødte op i skolen. Den praksis blev erklæret ulovlig og stoppede i begyndelsen af 2002. Kommunen har desuden oprettet såkaldte romi-klasser for sigøjnerbørn, der ikke kan fun-

gere i det almindelige skolesystem. Og senest har kommunen oprettet et særligt socialkontor for sigøjnere med det formål, at samle alle sager og erfaringer et sted.

Det hjælper

Hvor mange sigøjnere, der helt præcist bor i Helsingør, ved ingen. Men de to socialrådgivere, Lotte Kragelund og Bettina Nielsen, der arbejder i det særlige socialkontor for sigøjnere, oplyser, at de har kontakt med 110 sigøjnerfamilier svarende til omkring 750-800 borgere. Af dem er godt halvdelen flygtninge fra krigen i det tidligere Jugoslavien. - Vi møder kun de sigøjnere, der får kontanthjælp og derfor står til

rådighed på arbejdsmarkedet. Dem, der får pensioner eller er i arbejde, ser vi ikke, oplyser de to og fortæller, at de fleste sigøjnere har fået dansk statsborgerskab.

De to socialrådgivere har siden starten i efteråret 2001 holdt til i kommunens vejledningscenter i Jobhuset. Formålet er, at få sigøjnerne i arbejde. Og foreløbig er det lykkedes rigtig godt. Over 200 sigøjnere er enten kommet i arbejde, fået et fleksjob, er under uddannelse eller har fået bevilget førtidspension.

- Det største problem er, at mange af dem læser og skriver meget dårligt. Også de helt unge, fortæller

Lotte Kragelund og vurderer, at en del måske kun har samlet tre års skolegang bag sig, fordi familien ikke har prioriteret at få deres børn i skole.

- I mange familier skal børnene selv sørge for at komme op og komme af sted til tiden. Erfaringerne viser, at det er pigerne bedre til end drengene. Måske fordi de så også slipper fra de huslige pligter, som de ellers har, siger hun og understreger, at mange af familierne ikke har tradition for uddannelse og heller ikke anser det for at være vigtigt. Hverken uddannelse eller fast arbejde giver nogen særlig status.

- Hvis de kan læse lidt, satser vi på uddannelse. For eksempel til et buskørekort, fortæller hun.

Sigøjnere bliver traditionelt tidligt gift og får børn. Men ofte vil især pigerne gerne i gang igen, når børnene er blevet lidt større.

- Vi oplever en del piger, der kommer til os, når de er i 20'erne, fortæller Bettina Nielsen.

Svært at finde boliger

Ud over at hjælpe sigøjnerne med at komme i arbejde, tager de to socialrådgivere sig også af andre problemer. Mange har for eksempel svært ved at få en bolig. I øjeblikket bor der for eksempel sigøjnere i trejerdedele af kommunens husvildeboliger. Og flere af har boet der meget længere, end det var meningen, fordi de ikke kan finde andet. Andre bliver smidt ud af deres bolig, fordi de for eksempel ikke betaler husleje til tiden.

Derfor tager de to socialrådgivere ud og besøger familier, der får en af de almene lejligheder, som kommunen har anvisningsret til.

- Formålet er at forklare familien, hvordan man opfører sig i en almen bolig, hvis man vil beholde den og på den måde forebygge problemer.

Opgør med myter

Da Lotte Kragelund og Bettina Nielsen begyndte af arbejde med sigøjnerne for snart to år siden, vidste de stort set intet om dem som folk. Men myterne og fordommene kendte de naturligvis. Og har san-

det, at en lang række af dem ikke har hold i virkeligheden.

- Første gang jeg kom i et sigøjnerhjem blev jeg for eksempel overrasket over, hvor pinligt rent der var over det hele. Og sådan er det stort set alle steder. Det kan godt være hjemmet er slidt. Men på trods af store sofaer, puder og tæpper samt et væld af kunstige blomster, så er der virkelig rent, fortæller Lotte Kragelund og Bettina Nielsen nikker.

Begge oplever også sigøjnerne som meget venlige og gæstfrie. Og de har generelt heller ikke problemer med alkohol eller andet. Samtidig har langt de fleste en ren straffeattest. Det er nogle få gengangere, der begår kriminalitet.

Forkert politik

Historiestuderende Biljana Eva Muncan, der selv er sigøjner, kender gruppen i Helsingør ganske godt. Ikke bare den del, der er inde i det sociale system, men også de mange sigøjnere i byen, der rent faktisk fungerer fint. Hun mener ikke, at kommunens politik er rigtig.

- De få, der har problemer, fylder det hele. Og problemet er, at man ser på dem som sigøjnere og ikke som en socialt belastet gruppe på lige fod med andre grupper. Man siger, at det er på grund af deres kultur, at de ikke kan finde ud af at fungere i samfundet. Det kan bare ikke passe. For deres forældre har som regel knoklet hele deres liv. De er jo netop kommet til Danmark for at få et ordentligt arbejde, siger hun, som også vurderer, at de særlige roma-klasser har spillet fallit.

- Mange af dem, der har gået i de såkaldte romaklasser, kan alt for lidt, når de er færdige med skolen. Derfor ender de i aktivering. For de har aldrig fået et ordentligt undervisningsforløb, siger hun og understreger, at der måske alt i alt går 30 elever i roma-klasser.

- Resten går i almindelige skoler og klarer sig fint, siger hun.

- Vi møder kun de sigøjnere, der får kontanthjælp, og som står til rådighed for arbejdsmarkedet, siger Lotte Kragelund og Bettina Nielsen.

Fra konflikter til fredelig sameksistens

Et aktiveringsprojekt har sat en stopper for de problemer, som ikke mindst sigøjnerne tidligere fik skylden for i boligområdet Nøjsomheden i Helsingør.

Sigøjnerne smider deres affald ud af vinduerne. De larmer og roder. Og de stjæler og ødelægger ting. De kører alt for stærkt. Og de er årsag til alle mulige slagsmål.

Sådan gik snakken i Andelsboligforeningen Kingos afdeling Nøjsomheden i midten af 90'erne. Afdelingen har 456 lejligheder. I 23 af dem boede der på det tidspunkt sigøjnere og 65 af dem var beboet med arabere.

For at få sat en stopper for problemerne, besluttede boligselskabet at etablere et aktiveringsprojekt for sigøjnerne i 1997. Ole Madsen blev ansat som leder af projektet, der fik navnet Naput. Det er serbokroatisk og betyder "På vej".

- Mit første store problem var at få kontakt med sigøjnerne. I første omgang skrev jeg til dem og bad

dem komme til et møde med mig. Der kom ikke en eneste. Så i stedet satte jeg mig på en bænk i området og kontaktede dem, der kom forbi, fortæller Ole Madsen, der i dag er projektleder af et andet kommunalt aktiveringsprojekt.

De knoklede

Det lykkedes at få samlet et hold på en 12-14 stykker og den første opgave var at rydde op i området. Simplethen samle affald og skrammel sammen. Og samtidig prøve at finde ud af, hvem det i grunden var, der gik og smed det.

- Vi kiggede efter navnesedler eller andet, der kunne identificere affaldet. Det viste sig, at ikke en eneste sigøjnerfamilie smed deres affald i området. Til gengæld var to arabiske og en dansk familie så

slemme, at de rent faktisk efterfølgende blev smidt ud af boligselskabet, fortæller Ole Madsen.

Da først området var ryddet op og folk var holdt op med at smide nyt affald rundt, begyndte sigøjnerne på at bygge borde og bænke, etablere grillpladser, sætte hegn op, lægge fliser og andet, der langsomt, men sikkert gjorde Nøjsomheden til et bedre sted at bo. Samtidig blev holdet udstyret med jakker med rygmærker, så alle kunne se, hvem der stod bag forbedringerne.

- De jakker var et klart hit. De gik også med dem i deres fritid. Faktisk blev de så populære, at de gik i arv fra far til søn, fortæller Ole Madsen, som ikke er i tvivl om, at projektet efterhånden ændrede væsentligt på sigøjnernes image.

- De andre beboere kunne jo se, hvordan de gik og knoklede, siger han.

Analfabeter

En del af aktiveringen bestod af undervisning i dansk. Alle deltagere blev testet, og det viste sig, at en stor del var analfabeter.

- Det store problem er, at sigøjnerne ikke sender deres børn i børnehave. De vil hellere spare de penge. Derfor kan børnene stort set ikke tale dansk, når de begynder i 1. klasse. De starter med andre ord med et kæmpe handicap, siger Ole Madsen, som ikke lægger skjul på, at det ikke altid var lige nemt at få tingene til at fungere.

For eksempel havde mange svært ved at komme til tiden om morgenen. Og det blev også hurtigt klart, at undervisningslokalet skulle flyttes tættere på området. Det lå bare få minutters gang væk. Men mange var tilbøjelige til lige at falde

over noget andet eller møde en eller anden, som de skulle snakke med, når de var på vej over til undervisningen. Og så dukkede de bare ikke op.

Efterhånden som tilliden til Ole voksede, begyndte sigøjnerne at bede om hjælp med for eksempel regninger eller rykkere, som de ikke kunne finde ud af, hvad de skulle gøre ved.

- Sådan noget er næsten umuligt at finde ud af, når man ikke kan læse og skrive. I stedet hober brevene sig op, mens gælden vokser fra måske 2.000 til 5.000 kroner. Jeg sagde, at de skulle komme med deres breve til mig. Så ringede jeg til myndigheder, firmaer, advokater eller hvem det nu var, og fik en ordning for dem, fortæller han.

Araberne kom med

Nøjsomheden havde også problemer med vold. Først og fremmest kunne sigøjnere og arabere ikke enes. Så efter et par år blev projektet ændret, så arabere også kunne være med.

- På den måde blev de tvunget til at arbejde sammen og kom efterhånden til at lære hinanden at kende. Samtidig havde det den fordel, at de var nødt til at tale dansk sammen, fortæller Ole Madsen.

En del blev venner på kryds og tværs af kulturerne. Samarbejdet gav en fællesskabsfølelse og et godt sammenhold, der efterhånden også førte til en ansvarsfølelse overfor området.

- Det kommer automatisk, når man selv er med til at bygge tingene, siger Ole Madsen og understreger, at boligområdet siden projektet stoppede i 1999 har fungeret fint.

Vi savner projektet

I dag lever vi i fredelig sameksistens. Ikke mindst takket været projekt Naput, siger formand for Andelsboligforeningen Kingo og beboer i Nøjsomheden, Rita Jensen.

- Vi har boet her i 30 år. Og vi har altid været glade for det. Også i perioder med problemer, siger Rita Jensen, der var med til at sætte projekt Naput i gang i 1997 med Ole Madsen som leder.

- Han er en ildsjæl uden lige. Og han virkelig hjulpet os, så vi i dag lever i fredelig sameksistens. Vi respekterer hinanden. Også selv om især sigøjnerne og arabere holder sig fra hinanden, siger hun, som stadig savner projektet i bebyggelsen.

- Det var så vigtigt at opleve fædrene arbejde, siger hun og fortæller, at problemerne startede i midten af 90'erne.

- På det tidspunkt flyttede 33 danske familier fra en af vores store blokke på en gang ud til en ny afdeling. Det betød, at koncentrationen af sigøjnere og arabere voksede. Og mange af dem anede intet om, hvordan man bor alment, fortæller hun.

Gamle bilvrag

Et af de problemer, som afdelingen stadig slås med, er sigøjnernes hang til biler. Ikke mindst de mange udtjente bilvrag uden nummerplader, som sigøjnere med en mekaniker i maven slæber hjem for at reparere.

- Vi får fjernet 4-5 biler uden nummerplader hver måned. Det koster os 1.200 kroner pr. bil. Og ofte står bilerne der igen dagen efter, fortæller Rita og tilføjer, at sigøjnerne i det hele taget kan være ret støjende.

- Nogle gange samles der måske 75 sigøjnere her, som står og snakker og spiller musik, mens bedstemødrene strikker og ungerne løber rundt og leger. Det giver en larm, der generer mange beboere. Og sigøjnerne bliver aggressive, hvis man klager over det. På den anden side, er det jo præcis sådan nogle billeder og

stemninger, vi selv falder for, når vi er ude at rejse, siger hun og fortæller, at det også stadig ind imellem kan knibe med forståelsen for fællesskabet. I øjeblikket kører boligselskabet sag mod fire familier, der har pillet ved vandmålere, så deres vandforbrug var nul.

- Det kan vi naturligvis ikke acceptere, siger hun.

Det dårlige image

Som et andet eksempel fortæller hun om en anden episode, hvor en boligblok flød over med kloakvand midt om natten og et kloakfirma skulle frem ad en brandvej. Men vejen var blokeret af en bil.

- Jeg kender ejeren, så jeg vækkede ham og sagde, at han ikke måtte blokere brandvejen og skulle fjerne bilen øjeblikkeligt. Det nægtede han. For der stod for 20.000 kroner øl i den, som skulle sælges på havnen. "Den skal stå, så jeg kan holde øje med den", sagde han og kaldte mig for en smatso og alt muligt andet ubehageligt, siger Rita, der dog med trusler om at gå til politiet, fik ham til at flytte bilen.

Et andet problem er områdets image.

- Det er svært at slippe af med det dårlige ry. Men faktum er, at der er mindre ballade her, end så mange andre steder i Helsingør. Og vi har heller ingen problemer med hverken tyveri eller hærværk, siger hun.

- Sigøjnerne er et festligt folk. Men de kan være ret så støjende, siger Rita Jensen, formand for Andelsboligforeningen Kingo.

- Sigøjnere er fantastisk gæstfrie og givende, hvis man først lærer dem at kende, siger projektleder Ole Madsen fra Naput.

Sigøjnere på vej

Et af Helsingørs kommunes aktiveringsprojekter ligger i Kvistgård. Her producerer blandt andre sigøjnere havemøbler og andre trævarer. Men i bund og grund ville de hellere have et fast arbejde.

Klokken er 10 om formiddagen, så mændene holder pause i frokoststuen med kaffe og madpakker. Udenfor står nogle af de synlige resultater af deres arbejde: Bænke, borde, havemøbler, legeredskaber, fuglekasser og andre gode solide produkter af træ, som Helsingør Kommune har brug for rundt omkring i boligområderne.

Værkstedet ligger som en del af den gamle, maleriske proprietærgård, Sindshvile, i Kvistgård, som kommunen ejer. Den hvide hovedbygning bruges som børnehave. De gamle stalde fungerer som materialelager for Teknisk Forvaltning. Og i et par af de store lader holder aktiveringsprojektet Naput til. Naput er serbokroatisk og betyder "På vej". Oprindeligt var projektet kun for sigøjnere, men i dag deltager alle nationaliteter. I øjeblikket er syv mænd i aktivering her. Andre gange er der op til 10-12 stykker i gang ved maskinerne.

Fast arbejde

23-årige Bozidar Sajin begyndte i projektet for en uge siden. Han har boet i Danmark siden han var 12 år. Dengang flyttede han fra sin far og sine to søskende i Østrig og op til sin mor i Helsingør. Hun er sigøjner og kommer oprindeligt fra Rumænien. I dag bor Bozidar sammen med sin mor, sine bedsteforældre og sin kæreste i en almen lejlighed i boligområdet Nøjsomheden.

Kæresten blev han gift med på sigøjnermaner, da han var 17 og hun var 14 år. De er ikke viet officielt.

- Jeg fandt selv min kæreste, som boede i Fredericia. Vi blev forelskede, og så spurgte jeg hendes forældre, om hun måtte flytte med mig, fortæller Bozidar og oplyser, at hun også er i aktivering.

På et tidspunkt vil han og hans kone gerne have deres egen lejlighed.

- På den anden side, er vi også

glade for at bo, hvor vi bor. Og så gider jeg ikke spekulere på alt muligt andet, siger han og indrømmer blankt, at han ikke har gået ret meget i skole.

- Jeg gik nok mere omme bag ved skolen end i den. Men jeg kan godt læse lidt, siger han, som godt kunne tænke sig at få et fast arbejde i stedet for at være i aktivering.

- Et hvilket som helst fast arbejde ville være fint. Men det er svært. Jeg fylder papirer ud og søger, men får aldrig noget svar. Men måske får jeg snart noget, siger han.

Han er glad for at bo i Danmark og har også fået mange danske venner. - Eller rettere - jeg har flere faste veninder, smiler han.

Godt at være dansk

46-årige Djura Sajin er en anden af projektets sigøjnere. Han og hans familie kom til Danmark i 1992. De rejste fra den serbiske del af Jugoslavien lige før krigen brød ud. Med to sønner ville han ikke risikere at blive i landet. I forvejen havde han to søstre i Helsingør samt en faster, der har boet i Danmark i 25 år.

I dag er sønnerne 19 og 23 år. Den ældste arbejder som buschauffør i Kokkedal. Han blev gift som 19-årig og har et barn på snart 5 år. Parret leder i øjeblikket efter deres egen lejlighed. Den yngste søn, som også bor hjemme, er i aktivering.

- Børnene bestemmer selv, hvornår de vil giftes og hvem de vil giftes med. Det blander jeg mig ikke i, siger han, der selv blev gift som 22-årig.

I Jugoslavien levede han af at spille harmonika. Men den fik han ikke med sig, da han rejste.

- Så jeg har ikke spillet, siden jeg kom til Danmark. Jeg har mistet lysten, siger han.

Familien har en lejlighed i det almene boligområde Nøjsomheden. Så han var også med i projekt

- Jeg ville hellere have et rigtig arbejde, siger 23-årige Bozidar Sajin, mens han svinger malerkosten.

Naput, da det for nogle år siden arbejdede med at forbedre området.

Ingen af hans to børn taler sigøjnernes sprog romanes. I det hele taget ønsker Djura, at hans børn bliver danske.

- Det går ikke så godt for sigøjnerne - eller romaerne, som vi siger. Så det er bedre for dem, at være danskere, siger han og understreger, at begge hans sønner kan læse og skrive.

- Og de taler perfekt dansk, fortæller han, som altid har lagt vægt på, at børnene skulle gå i skole.

Djura vil gerne have et rigtig arbejde i stedet for aktiveringen. Men det er svært. Han har blandt andet søgt job som viceværtmedhjælper, men har endnu ikke fået noget svar. Samtidig er han kone alvorlig syg, så familien har det hårdt lige nu.

Gode kammerater

Ib Trabjerg har været i aktivering i projekt Naput i et halvt år. Han er pæredansk og har ikke haft kontakt med sigøjnere før.

- Men jeg er blevet glædeligt overrasket. De er utrolig gode kammerater og meget hjælpsomme. Før jeg fik knallert, var der for eksempel en af dem, der tilbød, at jeg da bare kunne køre med ham. Og han ville ikke engang have noget for det.

- Tidligere tænkte jeg vel som de fleste andre, at man ikke kunne stole på sigøjnere og at de var tyvagtige. Men når man så lærer dem at kende, er det helt anderledes, siger

han.

Gider ikke lære

Ud over at arbejde med træ, går deltagerne i projekt Naput til undervisning hos sprog lærer Claus Nielsen. To gange om ugen forvandler han frokoststuen til et klasselokale. Og han lægger ikke skjul på, at især mange af sigøjnerne har problemer.

- Jeg har mødt flere, som taler udmærket dansk, men som hverken kan læse eller skrive. Og egentlig er de heller ikke specielt interesserede i at lære det. Muligvis på grund af deres lange tradition for mundtlighed. Deres eget sprog, romanes, har som bekendt ikke noget skriftsprog, siger han, der også underviser på Sprogcenter Nordsjælland.

- Så jeg har mødt mange andre analfabeter - for eksempel fra Somalia - som rent faktisk lærer at skri-

ve og læse, fordi de meget gerne vil og derfor arbejder for sagen. Det gør mange af de unge sigøjnere ikke. De har for travlt med alt muligt andet. Ofte bliver de også tidligt gift og synes, det er vigtigere at være sammen med konen, fortæller han og understreger, at der også er eksempler på unge sigøjnere, der bryder mønstret og som rent faktisk får sig en uddannelse.

Svært at begå sig

Ud over at undervise i sproget, lærer Claus Nielsen også deltagerne om, hvordan man søger arbejde og hvordan man i det hele taget skal opføre sig på en dansk arbejdsplads. For eksempel komme til tiden..

- Hertil kommer, at mange af dem har meget svært ved at begå sig, netop fordi de ikke kan læse og skrive. Derfor får de problemer med en mobiltelefonregning, som pludselig er blevet så stor, at de ikke kan betale den. Eller de får ikke betalt deres licens, fortæller han, som også ofte hjælper med at huske alt det, der skal gøres, hvis en af deltagerne skal flytte til en ny lejlighed.

- Sigøjnere er gode kammerater, siger Ib Trabjerg, der her arbejder sammen med projektleder Ole Madsen.

- Mine børn må gerne blive mere danske. Det er bedre for dem, siger 46-årige Djurs Sajin, der hedder sammen med lærer Claus Nielsen.

Både Susy Pagh Pedersen og Lilli Møllerup og er dybt fascinerede af sigøjnernes kultur og levevis.

Vi kan lide sigøjnerne

- Sigøjnere giver ikke flere problemer, end alle mulige andre, siger beboerrådgiver Lilli Møllerup og pædagog Susy Pagh Pedersen fra Nakskov, hvor der bor omkring 300 sigøjnere.

De kom til Danmark som bosniske flygtninge fra det tidligere Jugoslavien i 1992. I begyndelsen boede de i flygtningelejren Center Højreby lidt uden for Nakskov. I løbet af fire-fem år fik de opholdstilladelse, og efterhånden flyttede de ind i byen. De fleste i almene boliger. Først og fremmest i Nakskov Almennyttige Boligselskabs afdeling, Riddersborgparken, som har godt 400 lejligheder.

- Det har givet nogle problemer. Især i begyndelsen. Men alt i alt går det rigtig godt med sigøjnerne her i Nakskov, siger boligselskabets beboerrådgiver, Lilli Møllerup, der tidligere arbejdede på asylcentret og derfor har kendt sigøjnerne stort set fra den dag, de ankom til landet.

- Kun en familie levede dengang op til fordømmene om, at sigøjnere stjæler og ikke er til at stole på. Og den familie blev sendt hjem igen,

fortæller hun og understreger, at der siden da ikke har været de store problemer med sigøjnere, der stjæler i byen.

I det daglige arbejder Lilli tæt sammen med blandt andre Susy Pagh Pedersen, der er ansat som pædagog ved byens fire folkeskoler til integration af flygtninge.

- Kort fortalt består mit arbejde af alt det, som læreren ikke kan klare i en telefon. Er der problemer i en familie, tager jeg for eksempel hjem og snakker med den, siger hun.

De to er enige om, at sigøjnerne er et både spændende og fascinerende folk med stor rummelighed og masser af ressourcer.

Tilpasser sig

Hvor mange sigøjnere, der helt præcist bor i Nakskov, ved man ikke. Men der er godt 125 medlemmer af den lokale sigøjnerforening,

Romani. Så alt i alt regner man med, at der er omkring 300 i byen.

- De er fantastisk gode til at tilpasse sig og få det bedste ud af forholdene. Det så jeg allerede i asylcentret, hvor livet bare gik videre. Kvinderne passede hjem og børn, mens mændene arbejdede i kolonihaver. Nogle familier var oven i købet i stand til at spare sammen til en fælles bil, så de kunne køre fra flygtningecentret ind til Nakskov, fortæller Lilli og Susy supplerer:

- De klarer sig forbløffende godt. Vi ser heller ingen misbrugsproblemer, siger hun, der ofte kommer på uanmeldte besøg i hjemmene

Sociale problemer

Ingen af de to synes, at sigøjnerne har specielt mange problemer. Susy fortæller, at hun for eksempel lige i øjeblikket har en familie med en dreng i 2. klasse, der tisser i sengen. Men som hun siger: Det gør danske børn jo også.

Der er heller ikke de store problemer med børn, der ikke kommer i skole.

- Vi har haft nogle få tilfælde, hvor vi har sat støttepædagog på familierne. Ingen får lov til at have den slags problemer ret længe. Vi er

ikke flere, der arbejder med flygtninge og indvandrere i byen, end at vi kender hinanden godt og har et fint netværk, siger Susy og understreger, at når børn ikke kommer i skole, så ligger der noget andet under.

- Årsagen er ikke, at der er tale om en sigøjnerfamilie, men at familien har sociale problemer, siger hun.

Naturligvis er der børn, som har svært ved at klare sig i skolen, fordi de er tosprogede og fordi deres danske halter bagud. Samtidig har sigøjnernes eget sprog, romanes, ikke et skriftsprog. Så der er heller ingen tradition for at sidde med en bog eller læse højt for børnene.

- Derfor er mange af dem handicappede rent sprogmæssigt. Men ofte er der kun en 2-3 stykker i en klasse. Og hvis de 18 andre børn fungerer godt, så retter de sidste sig som regel ind, lyder Susys erfaring.

Tæpper og sko

Da sigøjnerne fik lejligheder i Riddersborgparken, ændrede boligområdet sig. Og det gav problemer med de øvrige beboere.

- Først og fremmest var mange vrede over, at sigøjnerne bankede deres tæpper på altaner. Men så fik vi sat et stativ op, så de kan banke tæpper ude. Et andet problem var, at de stillede deres sko ude i opgangen. Egentlig er der ikke noget at sige til det, for der er tale om store familier, så skoene kan dårligt stå inde i entreen. Men af hensyn til brandfaren blev det forbudt, fortæller Lilli, som har erfaret, at man kommer længst med sigøjnere, hvis man handler lidt.

Også områdets grønne arealer ændrede sig i takt med, at sigøjnerne flyttede ind. Som vi kender det fra Sydeuropa, mødes sigøjnerne gerne udendørs i store flokke, hvor mændene snakker eller reparerer cykler, mens kvinderne sidder med håndarbejde og børnene leger.

Pigerne gør oprør

En del af byens sigøjnere er i arbejde. Nogle er startet op for sig selv som grønthandlere. Andre har fået job som kassedamer eller på fabrik. De fleste er ufaglærte, er der ikke

arbejde til alle. Så en del af dem er i aktivering.

- Vi har med andre ord ikke de store problemer, som man har i Helsingør. Alligevel har vi nu indledt en samarbejde, hvor vi kan udveksle erfaringer, oplyser Lilli.

Behovet opstod, fordi nogle af de unge sigøjnerpiger så småt begynder at gøre oprør. De har ikke alle lyst til at gifte sig som 15-årige og er måske blevet så påvirket af dansk kultur, at de overvejer at bryde ud af deres egen.

- Det er meget svært at forholde sig til. Vi kan nærmest kun stå på sidelinjen og trøste. For det er op til pigerne selv at afgøre, hvor meget sigøjnere de vil være, siger Susy, som oplever, at mange af pigerne meget gerne vil have en uddannelse.

- Også dem der bliver gift og får børn. De går videre, når børnene er blevet større, fortæller hun.

Stærk kultur

Grundlæggende holder de to meget af sigøjnerne og deres kultur.

- Vi gider dem godt. Og vi synes det er skægt, at de gør tingene på en anden måde end os, siger Susy og fortæller om en mor, der sad og bladrede i reklamer for at finde ud af, hvor hun kunne købe en gås op til jul.

- Jeg troede fejlagtigt, at det var

til at spise. Men nej, det var til en 1-årig dreng, som var forkølet og derfor skulle smøres med gåsefedt på brystet. Jeg sagde, at i Danmark giver vi dem altså halstørklæde på. Hun sagde bare, ja det er godt med dig, Susy, men vi bruger altså gåsefedt. Omvendt gør vi jo det der barbariske med at lade spædbørn sove ude. Også om vinteren. Og det synes de helt klart er uforsvarligt, fortæller hun og Lilli supplerer:

- Der er ingen tvivl om, at det er en stærk kultur. De lader sig ikke bare slå ud, siger hun.

Begge oplever, at det vigtigste for en sigøjner er børnene.

- Børnene er ansigtet ud ad til. Man er noget værd i kraft af sine børn. Ikke i kraft af sit arbejde, siger de, som også har oplevet, hvor hurtige sigøjnerne er til at organisere ting.

- Da der var busstrejke i byen, troede jeg, at ungerne stod og ventede forgæves på bussen og ville organisere at få dem hentet. Men det viste sig ikke, at sigøjnerne selv løste problemet. De lå i fast rutefart for at hente og bringe, fortæller Susy.

- Vi har heldigvis ikke de samme store problemer som i Helsingør, siger Lilli Møllerup, der sidder med Susys yngste på skødet.

En stor familie

Vasketøjet blafrer i vinden. Hunden står og gør omme bag den store røde villa, som ligger i udkanten af Nakskov. Og ungerne vrirler omkring benene på os. Kamer Dzamail tager imod os allerede ude ved vejen.

- Kom ind. Kom ind, vinker hun gæstfrit med guldøringene dinglende mod skuldrene.

Hun ved vi kommer, for vi har været forbi grønsagsforretningen oppe i byen, som hendes ældste søn driver, for at høre, om vi måtte besøge familien. Og han har ringet hjem og sagt, at nu kommer beboerrådgiver Lilli Møllerup på besøg sammen med en journalist og en fotograf. Skønt de som sigøjnere ikke har de bedste erfaringer med pressen, åbner familien alligevel dørene og inviterer os ind i en helt anden verden.

Ud over Kamer er også to af de tre svigerdøtre hjemme. De står smilende med hvert deres spædbarn på armen. Og mens Kamer fører os ind i sin stue, er de i gang ude i køkkenet. I løbet af ingen tid står der drikkevarer, kaffe og kager på det store sofabord, der er flankeret af to kæmpestore bløde sofaer. For enden kværner fjernsynet på serbokroatisk. Og under loftet hænger der et væld af farverige guirlander af gunstige blomster.

Fire lejligheder

Sammen med sin mand Demirana Dzamail er Kamer familiens overhoved. En familie, der ud over bedsteforældreparret, tæller tre voksne sønner, deres koner og ikke mindre end i alt 11 børnebørn.

Familien er kommet til Danmark som bosniske flygtninge fra krigen i det tidligere Jugoslavien. De første år i landet tilbragte de på den flydende flygtningelejr i Københavns havn, Flotel Europa. Efterhånden som de fik opholdstilladelse, blev de sluset ud i almene lejligheder

Familien Dzamail vil helst bo sammen. Så de har slået sig ned i en villa i Nakskov. Ud over bedsteforældrene bor familiens tre sønner, deres koner og i alt 11 børnebørn her.

rundt omkring i København. Men som Kamer siger:

- Hvorfor skulle vi sidde i fire forskellige lejligheder, når vi nu helst vil bo sammen?

Derfor varede det ikke længe før familien for tre år siden fandt ud af at købe et fælles hus i Nakskov. Huset er så stort, at det rummer fle-

re selvstændige lejligheder med hvert sit køkken og bad.

I det daglige spiser bedsteforældrene sammen med den ældste søns familie, mens de to andre sønner og deres familier har hver deres lejlighed. Den ene ligger på 1. sal. Den anden i en tilbygning omme bag huset.

- Så selv om vi bor sammen, så har vi stadig hvert vores liv, forklarer Kamer.

Ud over de tre sønner har Kamer og Demirana også to døtre, som begge bor med deres familier i København. Så her har de yderligere fem børnebørn.

Vi er alle mennesker

- Vi er glade for at bo i Danmark. Og vi kan lide danskerne. Det er vigtigt, at have det godt. Og det har vi her, siger Kamer og understreger, at vi jo alle er mennesker. Uanset om vi er sigøjnere eller danskere.

- Man skal selvfølgelig respektere forskellene. I har jeres helligdage og vi har vores. Og vi har hver især

Med ikke mindre end 11 børnebørn i huset, har Kamer masser at se til i løbet af dagen.

vores problemer og glæder. Men mennesker, det er vi alle, siger hun og hendes mand, Demirana, der netop er kommet hjem sammen med en af sønnerne, er enig:

- Ja, det er rigtigt. Vi spiser, fester og holder bryllupper som alle andre, siger han og bliver suppleret af sønnen:

- Danskerne har måske deres egne meninger om sigøjnere. Men vi har rent faktisk ikke noget land. Så vi må tilpasse os forholdene der, hvor vi nu engang er, siger han.

I mellemtiden henter Kamer et indrammet fotografi af familien fra dengang, de boede i Bosnien, og de fem børn endnu ikke var voksne.

- Vi fik ingen billeder med, da vi flygtede. Men en del af familien har boet over 30 år i Tyskland. Og de fandt det her gamle billede af os og fik det forstørret, fortæller hun.

Lærer dansk

Både Kamer og Demirana lægger lige som resten af familien vægt på, at børnene går i skole og i det hele taget lærer dansk.

Fem af børnene er så store, at de går i skole, men fire af dem går i børnehave. Kun de to spædbørn er stadig derhjemme sammen med deres mødre.

- Børnene har da også masser af danske legekammerater, siger Kamer, der selv taler dansk med noget besvær, men som forstår det meste af, hvad man siger.

Familiens største problem er, at Demirana ikke tåler det fugtige klima i Nakskov så godt. Han har pacemaker og lider samtidig af astma og bronkitis.

- Derfor kan det godt være, at han og jeg er nødt til at flytte til København igen, fortæller Kamer, som af samme grund også er bekymret over, at sygehuset i Nakskov lukker flere afdelinger.

- Vi er nervøse for, at de så ikke længere er så gode til at tage sig af min mand, hvis han skal indlægges, siger hun.

Demirana og Kamer hygger i hjørnesofaen med børn og børnebørn.

Returadresse

Boligselskabernes
Landsforening
Studiestræde 50
1554 København V

NYHEDSBREVET udgives af et sekretariatssamarbejde mellem Kommunernes Landsforening og Boligselskabernes Landsforening i et samarbejde med Københavns kommune.

NYHEDSBREVET udgives 4 gange årligt.

Sekretariatssamarbejdets opgave er at etablere støtteaktiviteter, der er iværksat i forbindelse med regeringens byudvalg.

REDAKTION:

Torben Bonde
Kommunernes
Landsforening

Birthe Lange
Københavns kommune

Jørgen Olsen (ansvh.)
Boligselskabernes
Landsforening

Tekst og redigering:
Dorte Schmidt, DJ

Fotos: Vibeke Toft

Artikler m.m. der ønskes optaget i **NYHEDSBREVET** bedes indsendt til:

NYHEDSBREVET
Boligselskabernes
Landsforening
Studiestræde 50
1554 København V
Tlf.: 33 76 20 00
Fax: 33 76 20 01
E-mail: jo@bl.dk

Byudvalgssamarbejdets
hjemmeside:
<http://www.byudvalget.dk>

Oplag: 3.300
Produktion: Rasch

Returneres ved varig adresseændring

Værd at vide

Roma

Sigøjnere kalder sig selv for romaer. Sigøjner er den betegnelse vi “gaje” eller ikke-sigøjnere bruger.

Romanes

Sigøjnere har deres eget sprog, romanes. De har hidtil ikke haft et skriftsprog, men det er ved at blive udviklet nu.

Ægteskab

Sigøjnere gifter sig tidligt. De fleste er gift i 20-årsalderen. Men ifølge romaerne selv, er det meget få, der bliver gift helt unge. De fleste er i hvert fald 16-17 år gamle, før de gifter sig.

Når et ungt par gifter sig, flytter pigen typisk ind til svigerforældrene. Som regel finder det unge par deres egen lejlighed efter et års tid. Med mindre det er ældste søn. Så bliver parret ofte boende sammen med hans forældre.

Rejsende eller fastboende

Om en sigøjnerfamilie er rejsende eller fastboende, afhænger af, hvilken klan den kommer fra. Det vil sige hvilken variation af sproget romanes, som familien taler. I Sverige er de fleste sigøjnere rejsende. Det vil sige, at de rejser med campingvogne eller autocamper om sommeren og bor fast et sted om vinteren. Der er meget få rejsende sigøjnere i Danmark. Stort set alle er fastboende.

Ud over sigøjnere taler man i lande som Sverige, England og Irland også om ”De rejsende”. Der er uenighed om, hvorvidt begge grupper er sigøjnere eller ej.

Selvjustits

Sigøjnerne forsøger så vidt muligt at løse deres indbyrdes stridigheder internt. Hvis en konflikt mellem to parter er gået så meget i hårknode, at de ikke kan nå til enighed, kan de fremlægge deres problem for et internt råd kaldet Kris. Rådet består af respekterede medlemmer af gruppen, som alle har tillid til, og som er demokratisk valgt. Kris hører alle parter og rådgiver derefter om, hvordan konflikten bør løses. Parterne vælger i langt de fleste tilfælde at følge rådene, så striden kan blive bilagt.

I følge historiestuderende Biljana Muncan, som selv er sigøjner, er der ingen sanktionsmuligheder, hvis en af parterne ikke vil følge anvisningerne.

- Men det er ikke velanset, så i hvert fald i en periode ser resten af gruppen lidt skævt til dem, der ikke ret-

ter sig efter Kris. Men samtidig er der så meget rummelighed i systemet, at sagen efterhånden bliver glemt, siger hun og understreger, at Kris på ingen måde står over dansk lov.

- Det er simpelthen bare en demokratisk måde at forsøge at løse konflikter på, siger hun.

Traditioner

Sigøjnerne har ikke deres egen religion, men indretter sig typisk efter det samfund, som de nu lever i. Derfor kan sigøjnere sagtens være enten muslimer, kristne, ateister eller noget helt syvende.

Traditionelt har sigøjnerne nogle regler om renhed og besmittelse, som sandsynligvis er udviklet for at undgå sygdomme. Det har været nødvendigt som meget fattige rejsende.

Manden anses for at være renere end kvinden, men ikke lige så ren som børn og ældre. Samtidig er overkroppen renere end underkroppen, ligesom det indre er renere end det ydre. Derfor blander man ikke tøj fra overkroppen med tøj fra underkroppen, når man vasker, ligesom spædbørns tøj vaskes for sig. Også når det gælder hygiejnen i køkkenet og omkring maden er reglerne strenge. For eksempel bruger man ikke den balje til tøjvask og til opvask.

Nyttige links

Der findes et utal af hjemmesider om sigøjnere, romaer eller rejsende, som de også ofte kaldes i nogle lande.

Klik for eksempel ind til European Roma Rights Center på <http://errc.org/> og se den lange liste over links om Roma, Gypsies and Travellers on the internet.

Eller besøg The RomNews Network Community, som leverer nyheder om romaer fra hele verden på www.romnews.com

Andre gode steder at finde informationer er: The Patrin Web Journal – Romani Culture and History:

www.geocities.com/Paris/5121/patrin.htm.
Den svenske Romanitidningen:
www.romanotidningen.net

